

נושא השבוע: סילוקן של צדיקים

המקור בפרשה: גם כל חלי וכל מכה (כח, סא), זה סילוקן של צדיקין (מדרש, עיי פרדס יוסף).

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

דבר העורך

עברו ותמו ימי השלושים' מאז עזבו פוסק הדור עמוד ההוראה רבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל. היתמות מורגשת והלב ממאן להאמין כי רבינו איננו איתנו. אולם לנו נותר ללמוד את תורת חייו, לקחת מוסר ודעת כיצד גדלים ומה היא הדרך הישרה שיבור לו האדם.

זקני ירושלים מספרים, כי בתקופת צעירותו של מרן הגרי"ש זצוק"ל עת היה גר בבתי ברודא שבפני החדשה, מסר פעם במוצאי שבת את ביתו לעריכת מסיבת נישואין לבן שכינו, כנראה אז בירושלים, והוא עלה לבית המדרש בשכונה לעסוק בתורה עד לאחר המסיבה. למחרת בבוקר, כשבאו לבית המדרש ראשוני המתפללים, מצאו אותו הוגה בתורה כששטריימל חבוש לראשו. נחבר כי בהיותו שקוע בעומק העיון שכח לחזור לביתו למנוחת הלילה ונשאר לילה תמים בבית המדרש.

זו היא דביקות בתורה למעלה מכל תפיסה ודבריו הם זכרוננו גם בעניין זה וכפי שהובא בקובץ 'חיוק' של יד שושן.

שבח גדול יש לבני התורה המשקיעים בעמל וגיעה כוחם בתורה ויושבים באהלה של תורה בגייעה גדולה ובהתמדה נפלאה, ומקדישים שעות היום והלילה ללימוד התורה בנעימות ובלא הפסק.

ונהי יש להבין אם באמת היום ג'כ לומדים כ"כ הרבה כמו בזמנים שעברו, אי"כ היכן הם אותם "גדולים" שהיו צריכים לצמוח, ואינם. אלא שהן אמת שגם כיום לומדים את אותם שתיים עשרה שעות ביממה, אבל ההבדל מזמנים שעברו, שאז היו לומדים שתיים עשרה שעות, אבל היום "שתיים עשרה שעות לומדים, ושתיים עשרה שעות לא לומדים!!" והוא ההבדל שלכן היום לא צומחים כמו שצריך.

ורדך הלימוד הנכון הוא שצריך לחזור ולחזור על הלימוד והיותו שקוע בו כדי שיוכל לזכור הלימוד ולא ישתכח הימנו ואמנם כי צריך לחזור ולחזור בלי סוף, אבל העיקר הוא "שלא יהיה היחס הדיעתי", וכדכתיב במשלי (ה, ה) "התעניף עיניך בו ואיננו, דקאי על תורה כדאיננו כמה פעמים בגמ' (ברכות ה. מגילה יח: סוטה לה).

וכן איתא בספרי (דברים פ"טקא מ"ח) "דבר אחר כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת, מנין אתה אומרו שאם שמע אדם דבר מדברי תורה ראשון ראשון ומקיימו כשם שראשונים מתקיימים בידו כך האחרונים מתקיימים בידו שנאמר כי אם שמור תשמרון, ומנין שאם שמע ראשון ראשון ומשכחו כשם שאין הראשונים מתקיימים בידו כך אין האחרונים מתקיימים בידו ללמוד לומר (דברים ח, יט) והיה אם שכח תשכח אי אתה מעלים עיניך ממנו עד שילך לו בשמור (שם כב, ה) היתעניף עיניך בו ואיננו. והיינו כי גדול עניין הציצות שצריך אדם בלימודו ו'היחס הדיעתי' הוא מכשול גדול בהתעלות האדם בלימוד התורה ובזכות שיטול לזכות להיות "גדול" בה. ובכל מה שלומד מגדול מעלתה בעיניו וקפידו ביותר להיות כולו שקוע בתורה "ובה יהגה" ועל ידי כך יקבל ויקנה לעצמו את כוח סגולתה.

מהנה צחק הלווי ר' 1969

הגיליון מוקדש לזכרו הטהור של רבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

ראשי הישיבות

הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א ראש ישיבות בית מתתיהו, מאור יצחק - חמד

הספדו של צדיק

יהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ, ובגמ' סנהדרין ק"ח ע"ב "אמר רב אלו ימי אבול של מתושלח, ללמדך שהספדן של צדיקין מעכבין את הפורענות מלבוא". והחידוש בזה הוא, שלא רק צדיקים גופם מעכבים את הפורענות, כפי שמצינו במרגלים שאמרו "סר צילם מעליהם כשרים שהיו בהם נסתלק", וכן בסודם מצינו שעל ידי עשרה צדיקים היו מצילים את הכרך כולו.

וכן בדור המבול שם בגמ' "אמרו לו (בני דורו לנח) ומי מעכב אמר להם פרידה אחת יש לי להוציא מכם" וברש"י "מתושלח הצדיק ימות קודם לי יהיה נידון עמכם". ואף שפשיטא שזכות הצדיק מעכבת הפורענות, עדיין יש להבין, שהרי היה יכול מתושלח להנצל עם נח בתביה, ובהכרח צריך לומר שדורות דרוגות של בצדיקים ובזכויותיהם, וכן היא המדה – מתושלח מעכב הרעה לכל הדור, ואולי בצירוף לנח, ואילו זכותו של נח לבדו הלינצל הוא וביתו ולהקים את העולם מחדש. אבל כאן נתחדש עוד שאף אחר פטירתו של מתושלח, עדיין בכוחו לעכב את הרעה בגלל ימי הספדן של צדיקים. והבהנה בזה, כפי שכתבו רבותינו שנשמת הנפטר עדיין קשורה לעולם כל ז' ימי האבלות, וגם בזה יש כדי לעכב הפורענות.

ובמהרש"א שם הביא מרש"י על התורה שדרש ענין זה ממקום אחר, דכתיב קרא "כי לימים עוד שבעה" שנתעכב המבול בז' ימי אבול של מתושלח. וביאר המהרש"א דלפ"ז הטעם הוא מפני "דבהספידו של צדיק אולי יחזור בתשובה שאין עוד מי שיגן עליהם כי אפס הצדיק כמ"ש מי מעכב פרידה אחת יש לי וכו'".

וביאור דברי המהרש"א הוא, דהקרא כי לימים עוד שבעה מדבר קודם הגזירה, ולכן המעיכוב של שבעת הימים יכול לבטל את הגזירה, ולזה נתן המהרש"א טען כי בימי אבול של מתושלח יחזור בתשובה. ואילו הילפותא מקרא ד'יהי לשבעת הימים' היא אחר הגזירה, ולכן בזה למדנו שמי האבלות הם זכות לעכב הפורענות שכבר נגזרה. ובזה הטעם כי נשמתו של הצדיק עדיין נמצאת איתנו. ובדאי אלו ואלו דברי אלוקים חיים, שכח ימי הספדן של צדיקים נכלל בו גם ענין ההתעוררות לתשובה – קודם הגזירה, ואף לאחר הגזירה יש בו סיבה לעכב הפורענות בזכות הצדיק.

ויש להוסיף בדברי המהרש"א, מלבד ההתעוררות שאין מי שיגן על הדור, הספדו של צדיק וההתבוננות בדרכיו הם פתח לחזרה בתשובה בבחינת מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מתוך רצון להיזמנת לצדיק. ועוד שגם מציאות נשמתו של הצדיק, מלבד שהיא זכות לחזק מפני הרעה, היא גופא סיבה להתעוררות וזכות לחזור בתשובה.

ועוד מצינו בזה באלישיע שביקש מאליהו פי שנים ברוחך בזמן הסתלקות הצדיק, ולמדנו שהסילוק הוא סיבה לקבל השפעה מהצדיק. וכן כתב ביערות דבש בשתקלקלותו של אדם גדול, אפשר לזכות מהמעלות שהוא הגיע אליהן. וכשנצרך כל אלו והיו לאחד בידינו זהו ענין שבעת הימים, ומדויק לישנא דהש"ס "ללמדך" שהספדן של צדיקין מעכב את הפורענות לבא, ועליו ללמוד ולהתחזק מזה בהפידן של צדיקים.

(מתוך הספד על רבינו הגרא"מ שם צ"ל, מאסף "מספד גדול")

הרה"ג מרדכי קרליבן סילוקן של צדיקים כחורבן ביהמ"ק

מצינו בסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר מצ"ח תוכחות שבמשנה תורה ומחורבן בית המקדש, בתוכחות כתיב 'הפלא' ה' את מכותך, ובחורבן בית המקדש כתיב ותרד 'פלאים', אבל בסילוקן של צדיקים כתיב לכן כה אמר ה' הנני יוסיף 'הפלא' את העם הזה 'הפלא ופלא', וכל כך למה [דכתיב שם] ואברהם חכמת חכמיו ובינת נבונים וחסדו, אמר ליה רבי יוחנן וכו' דא מרגליתא. [מדרש איכא פ"א סי' ל"ז]

האחרונים הקשו ממה שאמרו ברי"ה [דף יח.]. היה רבי עקיבא דורש, צום הרביעי זה תשעה בתמוז וכו', צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו, צום השביעי זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם וכו', ללמדך שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו וכו', הרי דמית צדיקים אינה קשה אלא כחורבן בית המקדש, וזה דלא כהמבואר במדרש שם שהיא הרבה יותר מחורבן בית המקדש, וצ"ע.

ובמשך חכמה בראשית פ"ג כתב ליישב וז"ל, במיתת הצדיק אין מי שיכפר ויגן על הרעה, ועוד שנענשים על מיתתו, ובבית המקדש, אדרבא ישפך המחו על עצים ואבנים כדי שיתקיימו ישראל, רק אין מי שיכפר ובטל אגודת הכללי מעם ה', והנה במיתת גדליה מצאנו בדה [דף סא.] שאדרבא הוא היה חייב בעצמו, רק שבטלה אגודת ישראל וכבה גחלתך, לזה 'שקולה', ששל מיתתו לא נתייבבו ישראל מאומה, לזה 'שקולה' וכו'.

השלי"ה בתענית [אות קל"ה] כתב ליישב, כי הנה הצדיק הוא גם כן בית המקדש ממש, כמו שכתוב 'ושכנתי בתוכם', כי הנה היו שני מקדשות שחרבו, וכל אחד הוסיף יגון ואנחה, כי לאחר חורבן בית שני נסתלקה השכינה ביותר למעלה למעלה, ואין לנו אלא התורה הזאת, וסילוק הצדיק הוא חורבן שלישי, והוא ענין שני פלאות במקדשות, כי היו שתיים, ובצדיק שלשה, כי הוא חורבן השלישי, יעו"ש שהאריך שבעצם המקדש.

וביאור הדברים נראה, דהנה איתא במדרש תרומה [פ"ג] וז"ל, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי נשתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור תוכו שנאמר ועשו לי מקדש, ע"כ, והיינו המקדש שהיא הקיטון אחד לדור עם התורה.

והן הן דברי המדרש דקשה סילוקן של צדיקים כחורבן ביהמ"ק, והוא כדברי השל"ה שהביא המדרש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד, והיינו שבאמת כל אחד הוא נעשה קיטון להשראת השכינה להיות עם התורה, אך עיקר ענין זה מכוון דוקא אצל הצדיקים ששם הוא משכן התורה, ושם תאב הקב"ה להשרות שכנינו בסמוך לתורה, ובסילוקן של צדיק עם איבוד התורה בטל משכנו של הקב"ה בסמוך לתורה.

וממילא דעצם סילוק הצדיק כחורבן בית המקדש, אלא דב' חורבנות בית המקדש הן, ואף לאחר ב' חורבנות עדיין השרה הקב"ה את שכנינו בתוך הצדיקים, וכאשר מת גדליה בן אחיקם בטל אותו קיטון קטן במקום הבית המקדש, וא"כ במיתת גדליה נמצא ג' פלאים, שכן במיתתו של גדליה הפלאים של ב' חורבנות בית המקדש, וכמו שאמרו במדרש דג' הפלאים שבמיתת צדיקים הוא משום איבוד חכמת התורה ותבונתה.

ובפרשת כי תבוא כתוב גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך עד שמדוך, ואמרו במדרש כל מכה אשר לא כתוב בתורה זו מיתת צדיקים, ופירש בפנים יפות [ויקרא פ"ג פ"ד] וז"ל, והטעם שאינה כתובה מפני שהיא מכה אשר אין אדם מכיר אותה, כדכתיב [וישעיהו חט, יד] ואברהם חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתרו, כיון שעמדה תמות החכמה אין מבין במכה זו ע"כ היא נעלמת, עכ"ד.

ובחתי"ס הספיד על הגאון ר' נתן אדרל, והביא את דאיתא בב"ב [דף ס:] שכאשר הוא אלעזר הלך עם נעלים שחורים באבלות על ירושלים, אסורוה כי מי חשוב הוא להתאבל על ירושלים, והיינו שכל זמן שהתכמים בעולם אין החורבן של בית המקדש שלם, וזהו ששאלוהו מי חשיבת להתאבל על ירושלים הרי עדיין יש חכמים בעולם, וזהו שהשיב להם שהוא גברא רבא ואינו לו מי שישאל ספקותיו, והוא מכוון עם הנ"ל. ובברכות [דף ה:] איתא שרבי אלעזר ראה ברק ידו של ר' יוחנן וכבה על האי שופרא דבלה בארעא, וג"ל ר' יוחנן על דא ודא קא בכית, ובכו תרווייהו, ופירש המהרש"א וז"ל, ואם שהפליגו בב"מ [דף פד.] בשופריה דר"י, אינו דומה שכן שבביל שופריה לתודיה, ואפשר דנצטערו על זכרון חורבן ירושלים, כדאמרינן שם דא"י אגא אשתיירי משפירי ירושלים נמצא כשימות בלה השופרא מכל בני ירושלים בעפרא.

צדק

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף

שערי מעשר שני

גידולי מוסר

מהגה"צ ר' גדליה אייזמן

(בין המוצאים)

הרב יעקב שלמה שיינברגר

סילוקן של צדיקים

בפרשתנו בפסוק (כח, טא) "וכל מכה אשר לא תבונה בספר התורה הזאת" דרשו ז"ל (ראה יערות דבש ח"א דרוש ד) מכה זו – מילת צדיקים.

לאבוננו בשנה זו לקינו מבכה זו שלא כתובה בתורה – מילת צדיקים, אל פנס ולא פעמיים, הרבה גדולי ומאורי הדור ניטלו מעמנו, ועצבו אוננו לאנחות. ובחס כ"ק מו"ר מו"ר אדמו"ר מויוניץ ז"יע (שזכה 'כותב השורות' להתאבק בעפר רגליו).

היום כי באלול תשע"ב נתמלאה חצי שנה מיום המר והנמחר כי באדר יום הסתלקותו של האי צדיק משה רעיא מהימנא לגוני מרומים.

נגע ולו במעט בנקודה אחת שהיה מדבר מזה השכם וערב, ובלב עת מצוא ביקש ודרש זאת מכל אחד ואחד כתנאי להצלחה בגשמיות וברוחניות והיא - 'להיות בשמחה תמיד'.

סימנא מילתא היא, בפרשתנו כתיב עניינה של מדת השמחה, 'יתחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה' (דברים כח, מז). וימקשים העולם וכי מפני שלא היה בשמחה מגיע לו עונשים גדולים כל כך?

אלא אומר **הרבי ר' בונים מנשייטא** זצ"ל: שכל העבירות נצמחים מצד שלא עבד את ה' בשמחה רק כמצות אנשים מלומדה, וע"י עבדה כזו נתקרה האדם ושוכח שיש בורא עליו ועל שחי' עובר על כל העבירות שבאים לידו. והוא 'יתחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה'.

והרבי **ר' העניך מאלכסנדר** זצ"ל פירש את הפסוק בדרך נפלא משלו:

אותה סיבה אשר "מתחת" לעבדה כי "לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה" (כדרך שאומרים: מאחורי מעשה פלוני ישנה סיבה פלונית) – היא היא אשר גבללה תענש. אל אשר בשעת עצם אי עבדת הבורא בשמחה ידעין איך ראו כל כך לעונש, אולם ראוי אתה לעונש בעד המעשה אשר עשית לפני ה' ואשר גרם לך שניטל ממך השמחה לעבדת הבורא. וכן הוסיף זאת כדרכו בקודש, בספור נפלא ובמילתא דביחנותא: כפרי אחד היה לו בן שלא רצה בשום פנים ללמוד תורה ואף אל ידע צורת אפילו צורת אלק. טע פנעם הכפרי הירעה, הביא ממנו מלמד והביחיל לו שכן הוון על מנת שילמד את בנו צורת אות, זמן ממושך טרח המלמד ועמל קשות, עד שילמדוהו את האלק-בית עם הקנותות. לימים אל האב לבחון את בנו, לא ראות אל אמנם יודע הא אורחה שלמד. החווה לו המלמד על האותיות והנער השיב כהלכה: אלקי, בית, גימל וכן הלאה, לאחר מכן החוה לו על הקנותות שמתחת לאותיות ושאל: "מה מתחת לאלקי?" – מתחת לבית? והנער השיב כהוננו, עד שהגיע אל האות ה"א, והמלמד שאל מה מתחת לה"א? שתק הנער ולא ענה מאומה. אל העילו בקשותיהם של המלמד ושל האב – הנער עמד ומקושקש ככלום ולא פצה את פיו.

חרה אפו של האב, חטף מקל בידו ועמד להספיג בבנו העקשן מנת מלקות גוונה, כיון שראה הן כן, נענה ואמר: "אבא! אם אומר אתה לחלוקתך, אחיה סאלץ איפוא גלות את הדב: 'מתחת לה' (שחת בדיש) טמון העגל הגנוב..." תברר שהאב גנב על והטמנו מתחת לערימת השחת, והוהיר לכל בני ביתו לכל גלו לאיש את דבר הגניבה, לפיכך התעקש הבן לשמור מאומנם לאביו ולא רצה גלות מה נמצא מתחת לה"א אשר בסידור...

סיים הרבי מאלכסנדר זצ"ל את דבריו ואמר: "אם אינך יכול לעבד את ה' בשמחה, ברור שמשוהו גרם לך, סימן שאינו גניבה פשוטה שמסתרת מתחת לו..." הרבה יש להרחיק בעבודת מילת השמחה, אך מפני קוצר הידעה נקצר, ונסיים בכמה גריגרים מכ"ק אדמו"ר ז"יע בענין זה.

בר"ח כסלו (שנת תשמ"ז) שח אדמו"ר ז"יע: שמחה היא אחד היסודות בעבודת הבורא, התורה הקדושה ועבודת הבורא – קשורים עם שמחה. מי שזוכה לשמחה, תורתו ותפירתו שונים לחלוטין. כל התנהגותו שונה, וכח אלקי שבקרבו, איתן וחזק, ואז יכול להתעלות ולהתקרב יותר לבורא.

רבינו ז"יע התבטא פעם (קידושא רבא פ"י שמיני תשנ"ט): "ימען דארף זיין לעבעדיג בשמחה, אן שמחה גייט נישט די וועלט" (צריך להיות בחיות, בשמחה, ללא שמחה לא 'הולך' כלום בעולם).

בהזדמנות כשהיה אברך אחד בקודש פנימה, אמר לו אדמו"ר ז"יע: רואה את עליון שאיך בשמחה. שאלה הלה, מה משמעותה של שמחה? השיב לו רבינו ז"יע: בזה לבד שאנחנו יהודים, יש לנו לשמוח, כי במה יש לגוי לשמוח? וכע"ז אינא מעדיקים, שאם יהודי היה מברך אפילו פעם אחת הברכה 'שלא עשני גוי' בשלימות הראויה, היה שואב מזה שמחה לכל ימי חייו.

ובהזדמנות אחרת התבטא: "עלמנו מלא צער ויגון הוא, אין השמחה שורה בו, צאו השוקה ותמצאו שכן הוא, השמחה תמצא אך ורק אצל ההולך בדרכי ה' ויעבדו בתום לבב. עבדו את ה' בשמחה (תהלים ק, ג), עבדות ה' מביאה לידי שמחה, דינסטו דעם באשעפער קענסטו זיין בשמחה, ומבלעדיה מן הנמנע להיות בשמחה, שכן איך מקור אחר לשמחה. זה שאינו עבד ה' מרויך זה ישאב שמחה, ומאיזה מקור יקח שמחה. אולם אם הניב עובד ה' יכול להיות בשמחה עכ"ז." והי"ר שתכלה שנה וקללותיה, ויהיו לו הצדיקים שנקלחו מעמנו למליצי יושר שטנה לכתיבה וחתומה טובה ולכל טוב טלה.

לא יהיה רק על ידי הכנע העם ועלות על רוחם כי ככה היה ראוי ליעשות בהם, וישובו עד ה', אז יעלה הצדיק ההוא על רצון מזבחו יתברך לכפר על בני ישראל:

ה. [**בשעת סילוקם של צדיקים הקב"ה עושה להם כבוד**. פסיקתא רבתי (פסקא ב - מזמור שיר תוכחת) ואם לרשעים הוא אומר בפיו אין שלום קל וחומר לצדיקים שיאמר להם יבא שלום לכן נאמר יעלוו הסידים בכבוד [וגו'] בכבוד שהוא עושה להם בשעת סילוקן מן העולם.

ו. [**בשעת סילוקן של צדיקים הקב"ה מראה להם את שחרם**. במדרש בראשית רבה פרשת חיי שרה פרשה סב הוי בשעת סילוקן של צדיקים הקדוש ברוך הוא מראה להם מתן שחרן, כד דמך רבי אבהו אחזו ליה תלת עשרי נהרי אפרסמון אמר להון אלין דמן אילי ליה דידך אמר אלין דאבהו (ישעיה מט) ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כחי כליתי אכן משפטי את ה', וכו'.

ז. [**אמירת צדקתך בשבת במנחה על סילוק צדיקים**. כתב בספר סדר היום סדר תפלת מנחה של שבת ואח"כ יאמר צדקתך ג"פ בג' פסוקים. הא' צדקתך כהררי אל וכו' והב' וצדקתך אלהים עד מרום וכו' והג' צדקתך צדק לעולם ואלו ג' פסוקים הם כענין צדוק הדין בלשון נקי על שמתו ג' ראשי ישראל בשעת מנחה בשבת והיעיקר שנתקן על פטירת מרע"ה. וכו']בהמשך דבריו כתב עוד] וראוי לבעל נפש להאנה עליהם בשעה הזאת ואף על פי שהוא שבת שקשה סילוקן של צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא מאד וכה"א יקר בעיני ה' המותה לחסידיו ולא להנם תקנו לומר אלו הג' פ' על צדוק הדין אלא כדי להראות צער ואנחה כל א' בעצמו, וראיה לדבר שבימים שהם של שמחה תקנו שלא לומר אותם כדי שלא להצטער בענין.

ח. [**סילוק הצדיקים האם זה קשרית בית אלוקינו או יותר משריפת בית אלוקינו**. ראה בכלי יקר פרשת מסעי, שכתב ותדע כי בילקוט בישיעה (רמז תלו) מסיק בפסוק הנני יוסיף להפליא את העם הזה (ישעיה טז יד). גדול סילוקן של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם יותר מן השעים שמונה קללות שבמשנה תורה ומחורבן בית המקדש. קשעים אהדי כ' חז"ל אמרו במסכת ראש השנה ששקולים המה וכאן אמר גדול סילוקן, והבט ימין וראה כי במדרש הזכיר לשון סילוקן ובגמרא אמרו מיתת צדיקים ובמדרש הזכיר לשון חורבן בית המקדש ובגמרא אמרו כשריפת בית אלהינו; והביאור לכל זה כי לשון חורבן בית המקדש מורה על הזמן שחוננו הבית מעצים ואבנים נאחר קיים אך שנחרב כי יצא ממנו כל הדרו והודו דהיינו סילוק מן הבית כל הדברים רוחניים שהיו בו, אבל לשון שריפת בית אלוקינו קשה מזו כי נוסף על סילוק הרוחניות משם גם החומר נשרף, כמו כן בצדיקים כשמזכיר לשון מיתה הוא מדבר כנגד החומר כי הגוף מת אבל הנשמה אינה מתה כי היה היא אבל לשון סילוק שייך על הנשמה ולא על הגוף כי היא לבדה העולה כמו שנאמר (קהלת ג טא) רוח בני האדם העולה היא למעלה. והנה מיתת צדיקים דהיינו הדבר הנוגע בחומר גוף הצדיק ודאי דבר זה שקול כשריפת בית אלוקינו החומר של בית המקדש, אבל סילוקן של צדיקים דהיינו רוח בני האדם המסתלק ועולה למעלה דבר זה מתיחס לחורבן בית אלוקינו דהיינו יציאת הרוחניות משם: עוד כתב שם הכלי יקר ומה שאמר שזה גדול מזה, לא שזה גדול במהות אלא שהגוף המגיע לעולם כסילוק נשמת הצדיק הוא גדול מן הגוף המגיע לעולם בסילוק הרוחניות מן הבית המקדש, כי יש לדקדק מהו שאמר לפני מי שאמר והיה העולם להמ לא אמר סתם לפני הקדוש ברוך הוא אלא ודאי שבת ליתן טעם לפה לא גדול מזה ואמר לפי שהקב"ה אמר והיה העולם והפך בהויתו וקיומו, ונפש הצדיק נותן יותר הויה וקיום לעולם יותר מכל הרוחניות שהיו בבית המקדש, לפי שצדיק אחד יסוד עולם ונשמתו הצובה מתחת כסא כבוד על כן יש בה קדושה גדולה ונותנת הויה וקיום לכל העולם. ותדע שכן הוא שהרי מביא על זה פסוק הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא אבדה חמת חמיו, ומאי שמע שמדבר בסילוקן של צדיקים אלא ודאי בסילוק הנפש המשכלת היא שקראה חמת חמיו כי נפש המשכלת היא נותנת קיום והויה לכל העולם וסילוקה גורם שעמודי עולם ירופפו. והו דבר אמיתי ונכון ראוי לצרפו לפסוק זה על צד הרמז:

א. [**מקור העניין**. בפרשתנו פרשת כי תבוא (כח טא) גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך עד השמדך; וכתב במשך חממה שם גם כל חלי אשר לא כתוב בספר התורה הזאת. זו מיתתם של צדיקים - שימותו שלא לראות ברעה. **עוד מקור לעניין זה מפרשתנו** הוא המבואר במדרש איכה רבה (פרשה א) עאל ופתח ואמר מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא יותר ממאה תוכחות חסר שתיים שבמשנה תורה, ומחורבן בית המקדש, בתוכחות כתיב (דברים כ"ה) והפלא ה' את מכותך, ובחורבן בית המקדש כתיב ותרד פלאים, אבל בסילוקן של צדיקים כתיב (ישעיה כ"ט) לכן כה אמר ה' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, וכל כך למה ואבדה חמת חמיו ובינת נבוניו תסתתר. ובדומה לזה בגמ' שבת דף קלה ע"ב, תורה דאמר רב עתידה תורה ששתתכה מישראל שנאמר [דברים כח] והפלא ה' את מכתך הפלאה או אינו יודע מהו כשהוא אומר [ישעיהו כט] לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה. וכל שם רש"י הפלא ופלא - סיפא דקרא ואבדה חמת חמיו. וביאור הדברים דע"י סילוק הצדיקים התורה משתכחת. ולכן זהו המכה הכי גדולה.

ב. [**הטעם שעונש סילוק הצדיקים נקרא פלא והפלא**. וצריך ביאור מדוע דוקא העונש בסילוקן של צדיקים נקרא בלשון הפלא ופלא יותר משאר עונשים ומכות שהקדוש ברוך הוא נותן, וביאר בזה היערות דבש ח"א דרשה ט"ז שעונש זה הוא פלא ומשונה מכל שאר העונשים, שכל העונשים והמכות יש להם תכלית ומטרה להביא לתשובה וקירוב שכינה ולהתקרבות לבורא יתברך, אבל עונש זה של סילוקן של צדיקים הוא עונש שאין לו ביאור והבנה, שהיה כלאורה הוא אינו מביא לקירוב לשכינה שעל ידי סילוקן של צדיקים קשה יותר להתקרב לשכינה, ולכן נקרא עונש זה הפלא ופלא יותר משאר העונשים שהוא עונש שאין לו ביאור.

ג. [**הטעם שקשה כל כך סילוק הצדיקים**. כתב במנורת המאור פרק ה - תלמוד תורה עמוד 263 ולמה קשה כל כך סילוקן של צדיקים לפני ה'ב"ה, מפני שהם חיי העולם, ובזכותם עולם מתקיים, והם בגמ' סנהדרין בפרק חלק. וכן הוא במדרש איכה רבתי וכל כך למה (שם ישעיהו כ"ט) ואבדה חמת חמיו ובינת נבוניו תסתתר. מלבד הטעמים שכבר נתבאר ליעל ע"י סילוק הצדיקים התורה משתכחת, וגם זה עונש שאין לו הבנה. עוד כתב טעם נוסף בפנים יפות פרשת משפטים כי סילוק הצדיק הוא מטעם כי ה' ישמע בקראי אליו, לכן מס' את הצדיק שלא יבטל את הדין בתפלתו:

ע"י סילוק הצדיק השיכנה מתמלאת שפע. כתב האלשיך ויקרא פרק י' עוד 'כיון, כי על ידי סילוק הצדיקים מתמלאת השכינה שפע קדושה עליונה מלמעלה שנעשה יהוד, כנודע ליודעים חן. וזהו בקרובי אקדש, שאתמלא משפע עליון מאד, וזה לא יוכר אל העם. לכאורה דברים דומים מצינו במהר"ל ספר צנע ישראל פרק ח בביאור מיתת גדליה בן אחיקם. וז"ל אמנם צום השביעי הוא יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. יש לתמוה מאוד, כי כל הפורעניות הראשונים היו בזמנים היוצאים מן השווי לטעם אשר התבאר, אבל סילוק הצדיקים היה בחודש תשרי. ודבר זה יש לך לדעת, כי הוא דבר גדול מאוד, כי הפרש יש בין סילוק המקדש ובין סילוק הצדיקים, כי סילוק המקדש הוא בטול המקדש לזמן, עד שיבנה מהרה בימינו. אבל הצדיק מתעלה מן העולם הזה להיות עם השם יתברך. ולפיכך היה בזמן שהעולם היה שם אל ה', ובזמן הזה הם עשרת ימי תשובה, אז העולם שב מפוריות הגוף אל השם יתברך. וכמון הזה ראי אל הצדיק שיהיה מסתלק מן הגוף אשר יש לו בעולם הזה, ושם אל ה'. ודוקא הצדיק הזה, ולא שאר הצדיקים, כי כבר אמרנו לך כי מיתת צדיק [זה] נמשך אל שריפת בית אלוקינו. כי רצה השם יתברך לבטל את כל דבר שהוא קדוש, וכשנשרף בית קדשנו אז נהרגו ונאבדו כל קדושי עליון, הם אנשי העיר הקדושה, בל בתשרי. כי כך גור השם יתברך סילוק הקדושה מן העולם אבל באותו זמן. ומפני כך היה כל סילוק קדושה בזמן הראוי לו: כי סילוק קדושת המקדש מן העולם היה בזמן המוכן לזה, וכן היה נטילת הנשמה הקדושה של הצדיק גדליה בן אחיקם מן עולם הזה בזמן הראוי לזה. והפרש יש בין שריפת בית אלוקינו וסילוק הצדיק מן העולם הזה; כי שריפת בית אלוקינו הוא ביטול אליו, שלא היה נמצא, לכן היה זה בזמן שהוא מיוחד אל המתנגד אליו, והוא הזמן היוצא מן השווי. כמו שהתבאר לעולם (ד"ה אבל הזמן). אבל הצדיק אל הגיע לו ביטול, רק כי נלקחה הנשמה ממנו ושבה אל השם יתברך.

סילוק הצדיק מכפר על הדור רק כשמצטערים על פטירתו. כתב האלשיך ויקרא פרק י' כן בסילוק הצדיק שהוא כקרבן כפרה

הנושאים הבאים

כי תבא - סילוקן של צדיקים

גם כל חלי וכל מכה (כח, טא), זה סילוקן של צדיקים (מדרש, ע"י פרדס יוסף)

נציבים - תפילות ר"ה ויו"כ

עניינה דיומא

סוכות - סוכה גזולה ושואלה

מכון ירושלים

יומא טבא לרבנן הופיע

טור ושלחן ערוך

מהדורת פריעדמאן

הלכות שבת - חלק שלישי

סימנים שיג - שדמ

להשיג בחנויות הספרים

מועד קדוש

תורת המועדים

בהלכה ובאגדה

מאת הגאון רבי אליהו שלזינגר

סילוקן של צדיקים

אמרו חז"ל (איכה רבה א, לו) קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש, ועוד בירושלמי (יומא א, א) שמיתתן של צדיקים קשה מפני הקב"ה כשיבור לוחות, ומצד שני מציינו בגמרא (מו"ק כח, א) שמיתת צדיקים מכפרת, ולכאורה הדברים סותרים זה לזה, כי מאחר שיש כפרה במיתת הצדיקים, אם כן מהו הקושי שאמרו בזה יותר מחורבן בית המקדש וכשיבור הלוחות, אדרבה, הרי יש כפרה במיתת הצדיקים.

ויש לפרש כי הנה הקושי שבחורבן בית המקדש הוא חוסר הנשפעת הקדושה, שמאז חורבן המקדש אין נבואה ואין תורה בישראל, כמו שכתוב (איכה ב, ט) 'מלכה ושירה בגוים אין תורה', וחוסר ההשפעה הרוחנית של בית המקדש, ורוחוקים אנו מאד מההרגשה של בן הסמוך על שולחן אביו שהייתה בזמן בית המקדש, וכמו שאמרו (ברכות ג, א) שבכל יום יוצאת בת קול האומרת אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

וכך גם בשבירת הלוחות הראשונות, שכלל ישראל עמדו אז בדרגה גבוהה שאין לשער, וכמו שדרשו חז"ל (ע"ז ה, א) על הפסוק אני אמרתי אלוקים אתם, והיו בדרגה כמו אדם הראשון לפני החטא, ומעת שנשברו הלוחות הייתה ירידה שאין לשער, ועל זה מתאבלים בשבעה עשר בתמוז שהוא יום שבירת הלוחות, והאבלות היא על מה שחסר לנו בעשוי הלוחות, והיא אבלות הנמשכת יותר ממה שמתאבלים על אדם שמת, כי המת לאחר זמן משתכח מן הלב, ואילו האבלות על דבר כזה שחסר נמשכת וקיימת כל הזמן, שתמיד מרגישים בחסרונו.

ואם כן יש לפרש שאין המדרשים סותרים, כי אמנם מיתת צדיקים מכפרת שאין עונשים של דיני שמים ויש אפשרות לקיים מצוות, אבל יחד עם זה החיסרון קיים, יותר מחורבן בית המקדש, וכיום שנשברו בו הלוחות, והחיוב המוטל עלינו הוא למלא את החיסרון, על ידי שנתאמץ ונתחזק יותר בדברים הרוחניים חיוק, בזה נוכל להשלים את מה שחסרנו.

(כתבי תלמידים)

הופיע
"אור ההלכה"
אוסף מנהגי ק"ק תימן על המשנ"ב
בס"ד הופיע במהדורה חדשה ומורחבת עם הרבה תוספות, טבלאות ומאות תמונות צבעוניות
להשיג: בני ברק, 03-5707991
ירושלים, 02-6420535

'סילוקן של צדיקים'

בשיאה של פרשת התוכחה אחרי שהתורה מזהירה את בני ישראל על 'מכות גדולות ונאמנות וחליים רעים ונאמנים' שיגיעו אם ח"ו לא ישמעו 'בקול ד' א' לשמור לעשות את כל מצוותי ווחוקתי'. אחרי האיום 'כל מדוה מצריה אשר יגורת מהם' מוסיפה התורה ומתריעה מפני 'גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ד' עליך' גם ייסורים ועונשים שאינם מכיר יביא הקב"ה עליך אם לא תסור מדרכך הרעה.

כתוצאה מכך 'ונשארתי במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרוב' ומפרש רש"י תהיו 'מועטין תחת מרובין' שהייתם. את מהותו של ה'חולי והמכה' שישאירו אתכם 'במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמיים לרוב' דורשים חז"ל במדרש: 'זו מיתת צדיקים'. הסתלקותן של הצדיקים מהדור, זה הוא העונש הכבד שיגיע ח"ו אם לא ישובו מדרכך הרעה.

בספר 'יערות דבש' כותב שלכן דימתה תורה את ההשארות במתי מעט לאחר היותם 'כוכבי השמים לרוב' ולא דימתה להיותם כ'חול הים אשר לא יספר' מפני שכוכבי השמים מסמלים את הצדיקים. את אלה שממלאים את תפקידם בבריאה וכלל אחד מהם יש חשיבות וערך. לעומת חול הים שאינו נספר, גם טיפות הים אינן נספרות. אבל על הכוכבים נאמר: 'המוציא במספר צבאם'. לכל אחד מהכוכבים יש מספר וערך ותפקיד, כך לכל אחד מהצדיקים יש חשיבות ותפקיד בבריאה ולכן סילוקן של צדיקים הוא עניין משמעותי ביותר לכל אחד מבני אותו הדור.

הנצי"ב מפרש כך את הפסוק בתחילת במדבר 'והנכם היום ככוכבי השמים לרוב' הכוונה 'באיכות'. שהרי אי אפשר לפרש לרוב מבחינת הכמות. שהרי הקשה שם רש"י 'וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ס' ריבוא'. כך גם בפרשתנו 'ככוכבי השמים לרוב' מפרש הנצי"ב 'גדולים ואנשי מעלה הרבה מלפי הערך בכל אומה'. למדנו אם כן כי התמעטות הצדיקים בדור היא איום ועונש קשה ביותר על עם ישראל. מפני שבה מתבטל הייחוד שיש לעם ישראל 'שיש בתוכו צדיקים ואנשי מעלה'.

הרמח"ל במסילת ישרים בסוף באור חלקי החסידות, מלמד אותנו מה חשיבות הימצאותם של צדיקים בדור. וזה לשונו: 'עוד עיקר יש בכוננת החסידות והוא טובת הדור. שהנה ראוי לכל חסיד שיתכוון במעשיו לטובת דורו כולו, לזכות אותם ולהגן עליהם. והוא עניין הכתוב: 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו' שכל הדור אוכל מפרותיו. וכן אמרו זכרונם לברכה 'היש בה עץ' אם יש מי שמגן על דורו כעץ' ומסיים שם 'שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה, ולהשיב בתשובה מי שצריך לה, וללמד סגוריה על הדור כולו'.

המדרש באיכה כותב 'קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית מקדשנו' ענין ישעיהו כ"ב פסוק י"ד ברש"י שם. והקשו המספידים הרי הגמרא בראש השנה אומרת: 'שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית מקדשנו' 'שקולה' אבל לא 'קשה יותר'. ובהספד 'קול נהי' הנדפס בספר 'מדרש קהלת' עם פירוש עץ יוסף כתב לחלק. שבזמן שהסתלק צדיק שהיה 'מרביץ תורה ברבים ובמיתתו בטלו הישיבות ונסתמו המקורות באר מים חיים אבדה עצה מבנים' לצדיק כזה 'אין תמורה שאם אין תלמידים אין חכמים ואם אין חכמים אין תורה' ועל זה נאמר: 'יותר מחורבן בית מקדשנו מפני שלבית המקדש יש תמורה ואנחנו מצפים לו בכל יום שיבנה במהרה בימינו'.

מה שאין כן בצדיק שלא זכה למעלות אלו, מיתתו היא אבדה גדולה מאד והיא 'שקולה כשריפת בית מקדשנו' מפני שכשם שלבית המקדש יש תמורה ואנו מצפים לו במהרה בימינו שיבנה כך גם לצדיק שאבד יש תמורה כמו שדרשו חז"ל על הפסוק: 'זרח השמש' 'עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו של צדיק זה הוא מזריח שמשו של צדיק אחר'.

איך שלא יהיה, בין אם 'שקולה' או 'גדולה יותר' מחורבן בית המקדש. מיתתן של צדיקים היא אסון נוראי לכלל ישראל. ואין זה משנה אם מדובר בצדיק שמלאו שנותיו והגיע לזקנה ולשיבה לבין צדיק שאבד בקיצור ימים ושנים.

יש שתמהים מה יש לבכות ולהצטער כל כך על צדיק שהולך לעולמו

זקן ושבע ימים הרי כך היא דרכו של עולם, הולך ודור בא עד שנזכה למימים בהם יקיצו וירננו שוכני עפר. ואמרו בהבנת הדבר על פי משל. לאדם שהלך בחשכת הלילה בתוך יער עבות ובידו אבוקה המאירה לו את דרכו. בחלוף השעות הלכה האבוקה ודעכה ופחת אורה. שככתה ישב האיש על מקומו ופרץ בבכי מר.

שאלו אותו ההולכים איתו: מה לך בוכה כל כך, וכי לא צפית וידעת שהאבוקה עומדת לכבות, הרי ברור הדבר שאין בכוחה לדלוק לעד. ענה להם האיש: אכן כן, ידעתי גם ידעתי שתכבה. אבל ציפיתי וקיוויתי כי עד שתכלה ותכבה האבוקה נצא מהיער החשוך ונגיע למקום יישוב. נתבונן ונבין כמה יש לנו לבכות ולהצטער כאשר הצדיק אבד טרם הגיענו למחוז חפצנו.

בספר 'לב אליהו' על התורה כותב רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בשם רבנו חיים מוואלוז'ין, שביט דין של מעלה הם הצדיקים שבכל דור שהלכו לעולמם, והם הם שדנים את אנשי דורם. שכן לא רק מלאכים אינם יכולים לדון בני תמותה, משום שאינם מבינים איך בן אדם יכול למרוד ביוצרו, אלא אפילו צדיקים מהדור שעבר אינם מסוגלים להבין את הדור שלאחריהם ולפיכך אינם יכולים לדונם.

מספרים כי לקראת הימים הנוראים שאחד פטירתו של רבנו ישראל מסלנט אמרו שצריך להתחזק בענייני המוסר שהרי רבי ישראל ישב בבית דין והתביעה תהיה גדולה. כך גם נוסר משמו של הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל שסיפר כי מייד אחרי פטירתו של מרן החפץ חיים שהייתה לפני הימים הנוראים דברו בישיבה שצריכים להתחזק בשמירת הלשון.

אולי זה מתווסף גם למה שאמרו בגמרא: 'גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן'. שזכותו וכוחו של הצדיק גדולה יותר לאחר מיתתו מאשר בחייו. ללמדנו כי הצדיק יכול לפעול עבורנו בעולם העליון ביתר שאת. גם ללמד זכות עלינו וגם לעורר רחמי שמים. וכך הביאו הפוסקים על ערב ראש השנה: 'ורבים נוהגים לצום בו וללכת על התפלה על קברי צדיקים אולי ירחם ה' בזכותם'.

הצדיקים מגנים על הדור, מאירים ומכוונים את דרכנו בחשכת הגלות. זכותם עומדת לנו, בחייהם ובמותם להינצל מכול דבר רע וכולנו מתפללים ומקווים כי בזכותם נזכה לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומאושרת ויחד איתם כשמלכנו, מאן מלכי רבנו, בראשנו, נצא לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מוסד הרב קוק
מוסד הרב קוק
חדש
מועדי קדשך
תורת המועדים
בהלכה ובאגדה
מאת הגאון רבי אליהו שלזינגר

פוטו סטודיו	הל פז-רשת לחוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
צבי ורצברגר בית האנרגיה	המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר	